

ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΜΥΘΟΣ ΚΑΤΑ ΠΛΑΤΩΝΑ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ Ακαδημία Ἀθηνῶν ἐορτάζει σήμερα τὰ γενέθλια τοῦ Πλάτωνος. Ἐκατὸν χρόνια ἔπειτα ἀπὸ τὴν γέννηση τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ γενάρχου τοῦ ἀττικοῦ πνεύματος, γεννᾶται ὁ Πλάτων στὰ 427 π.Χ. Ἐπειτα ἀπὸ ὀκτὼ χρόνια μαθητείας κοντὰ στὸ μεγάλο δάσκαλο, τὸν μόνον πραγματικὸ δάσκαλο τῆς οἰκουμένης, τὸν Σωκράτη, ἔζησε ὁ Πλάτων, τὸ μεγάλο δράμα τῆς ζωῆς του, τὴ θανάτωση τοῦ δασκάλου ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους. Ὁ ἴδιος λέγει στὸ «Φαίδωνα», ὅτι δὲν ἦταν παρὼν, ὅταν ἐθανατώθηκε ὁ Σωκράτης ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους, γιατί ἦταν ἀρρωστος. «Πλάτων δ' οἶμαι ἠσθένης», λέγει ὁ Φαίδων, ὁ ὁποῖος ὑποτίθεται ὅτι ἀφηγεῖται τὰ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωκράτους. Τοῦτο ὅμως, ὅπως πιστεύω, εἶναι σχῆμα λόγου, γιατί ὁ Πλάτων δὲν ἀναφέρει ποτὲ τὸν ἑαυτό του, δὲν μνημονεύει ποτὲ τὸ ὄνομά του στοὺς διαλόγους του. Εἶναι ὁ ἀόρατος καὶ μέγας σκηνοθέτης, ὁ ὁποῖος πιστεύει ὅτι ἡ ἀθανασία κερδίζεται, ὅταν τὸ ἐγὼ γίνῃ ἓνα μὲ τὴν ἀλήθεια, ὅταν τὸ ἐγὼ χαθῇ μέσα στὴν ἀλήθεια. Δέκα τρία χρόνια ἔπειτα ἀπὸ τὴ θανάτωση τὸν Σωκράτους, δηλαδὴ ἀτὰ 387 π.Χ., ἵδρυσεν ὁ Πλάτων τὴν Ακαδημία σὲ ἡλικία σαράντα ἐτῶν. Ἐδῶ, μέσα στὴν Ακαδημία, θὰ ἀγωνισθῇ ἐπὶ σαράντα ἀκόμη χρόνια γιὰ νὰ φέρῃ εἰς φῶς ἓνα νέο κόσμον, πὺν εἶναι πέρα ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν αἰσθήσεων, τὸν κόσμον τῶν ιδεῶν, ὅπου ὑπάρχει ὅ,τι ὀνομάζεται ἀλήθεια, ἀρετὴ καὶ ἐλευθερία, καὶ ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἀνακαλύπτει τὸ εἶναι του. Δὲν εἶναι ὁ κόσμος τῶν ιδεῶν μία κατασκευή ἢ μία ἐφεύρεση, ἀλλὰ εἶναι τὸ ἀνοιγμα τὸν πνεύματος, εἶναι ἡ διάστασις ἐκείνη, ὅπου τὸ πνεῦμα εὐρίσκει τὸ εἶναι του, ὅπου θεάζεται τὴν ἀλήθεια, τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν ὁμορφιά. Μὲ τὸν κόσμον τῶν ιδεῶν ὁ Πλάτων θὰ ζήσῃ μετὰ τὸ θάνατό του μέσα στὴν ἱστορία μέχρι σήμερα καὶ θὰ ζῇ μέχρι συντέλειας τῶν αἰώνων. Μὲ τὸν κόσμον τῶν ιδεῶν ὁ Πλάτων πλάθει καὶ μορφώνει τὴν ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο φιλόσοφο, γιατί ἡ φιλοσοφία του δὲν εἶναι οὔτε ἔτοιμη διδασκαλία οὔτε δόγμα, ἀλλὰ ἀνοίγει διάλογον μὲ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ. Δὲν εἶναι ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος καμμιά ἀπόκοσμη ἐντρύφηση, ἀλλὰ εἶναι συνομιλία θησαυριστὴ μὲ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ. Ὁ διάλογος καλεῖ τὸν ἄνθρωπον νὰ συνεργασθῇ μὲ τὸν συνάνθρωπό του γιὰ τὴν ἀνεύρεση τῆς ἀληθείας. Τὰ πρόσωπα πὺν ἀγωνίζονται μέσα στὸν διάλογον γιὰ τὴν ἀλήθεια, ὥριμος καὶ νέος ἄνθρωπος, Σωκράτης καὶ ἔφηβος, εἶναι ὄργανα τῆς ἀληθείας.

Ὅ,τι ὀνομάζομε μορφὴ, τοῦτο τὸ συνέδεσε κάποια θεϊκὴ μοῖρα ἀπ' ἀρχῆς μὲ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Ἑλλήνος. Δὲν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο πὺν νὰ τὸν ξεχωρίζῃ ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς πὺν ἐμόχθησαν γιὰ τὴν ἀθανασία ὅσον ἡ μορφὴ. Ὁ Ἑλλήν δὲν ἀγάπησεν ὅμως τὴ μορφὴ μόνον στὴν αἰσθητὴ τῆς ὄψης ἀλλὰ καὶ στὴ νοητὴ τῆς καὶ τοῦτο εἶναι πὺν ὠνόμασε ὁ Πλάτων ἰδέα, εἶδος.

Μορφή δὲν ἔχει μόνον αὐτὸ πού φαίνεται, τὸ ἔργο τῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ πού νοεῖται, ἡ ἀλ ή θ ε ι α, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀρετή. Πιὸ πολὺ ἀπὸ ὅλα ὁμως ὁ Ἕλλην ἐμόρφωσε τὸ λόγο του, τὸν πλαστούργησε τόσο, ὥστε κατώρθωσε νὰ συμφιλιώσῃ τὴν μορφή μὲ τὸ πλήρωμά της καὶ σὲ ἀναγκάζει ν' ἀγαπᾶς πρῶτα ἐκείνη καὶ ὕστερα νὰ βαθαίνης μὲ τὸν νοῦ σου ὡς τὸ νόημά της. Ἡ μορφή πού ἔχει ὁ λόγος τοῦ ἀρχαίου Ἑλλήνος δὲν σοῦ ἐτοιμάζει μόνον τὰ εἰσόδια στὸ νόημα ἀλλὰ σὲ κρατᾷ μέσα της καὶ ἀναπαύεσαι μαζί της. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο πού ἔδωκε τὴ χάρη τῆς μορφῆς στὸ νοῦ του, σὲ ὅ,τι εἶχε γι' αὐτὸν νόημα, κατώρθωσε νὰ γαληνέψῃ μέσα του καὶ τὸ θρησκευτικὸ του πάθος κι ἔτσι ἔφερε στὸ φῶς τὰ πρόσχαρα καὶ εὐδαιμονσμένα ἐκεῖνα μορφώματα, τοὺς Θεοὺς του, πού ἀναδύονται ἀπὸ τὸ ἄδυτο τῆς ψυχῆς του ὡς ἀληθινὰ ἀποθεώματα τῆς μορφῆς. Μὲ τὸν Λόγον καὶ μὲ τοὺς Θεοὺς του ἐχώρισε ὁ Ἕλλην ἐς αἰεὶ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν Ἀσία, ἔστησε ἀπέναντι σταῖ ἀχαλίνωτα καὶ χιμαιρικὰ θρέμματα τῆς ἀσιατικῆς φαντασίας τὰ πανέμορφα ἀρχέτυπα τῆς θρησκευτικῆς του θέας, γιὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἀμφιβάλλει κανεὶς ὅτι εἶναι συνάμα καὶ θεοὶ καὶ τέλειοι ἄνθρωποι. Τὴν εὐδαιμονισμένη σύμπτωση μορφῆς καὶ περιεχομένου, λόγου καὶ νοήματος τὴν συναντοῦμε κατ' ἐξοχὴν στὸν πλατωνικὸ Διάλογο. Ἐδῶ μέσα εἶναι ἡ μορφή συνταιριασμένη μὲ τὸ πλήρωμα καὶ τὴν οὐσία της, ὅπως ὁ καρπὸς μὲ τὴν ἐποχή του, μὲ τὸν καιρὸ του. Ὁ Λόγος καὶ κατὰ τὴν αἰσθητὴ του ὄψη καὶ κατὰ τὸ νοητὸ του βάθος εἶναι ἐδῶ μέσα τόσο καλοθώρητος πού δὲν μπορεῖς νὰ τὸν ἀποχωρισθῇς, ὅταν μιὰ φορὰ τὸν γνωρίσης, καὶ ὅσο περισσότερο γνωρίζεσαι μαζί του, τόσο καὶ πιὸ καλομίλητός σου φαίνεται.

Ἐδῶ ὁμως τίθεται ἓνα ἐρώτημα : Μήπως δηλαδή ἡ συμμετρία καὶ ἡ συζυγία αὐτὴ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ ἰδιαίτερος τοῦ Πλάτωνος, ἐκράτησε τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα καὶ τὸν φιλόσοφο σὲ ἀπόσταση ἀπὸ ὅ,τι δὲν μπορεῖ νὰ προσλάβῃ μορφή, ἀπὸ τὸ ἄρρητο; Μήπως ὁ πλατωνικὸς φιλόσοφος μὲ τὸν ἐρωτᾶ του πρὸς τὴ μορφή καὶ τὴν ιδέα ἔμεινε ἀνίδεος ἀπὸ τὸ ἄρρητο βάθος τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς; Ὅσο παράδοξο καὶ ἂν φαίνεται, ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι μόνον ἐκεῖνος πού ἐγνώρισε τὰ ὅρια τῆς μορφῆς, εἶναι δυνατὸν νὰ εἰσδύσῃ μὲ τὸν νοῦ του καὶ τὴν ψυχὴ μέσα εἰς τὸ ἄρρητο. Ἀντίθετα ὅποιος δὲν ἐγνώρισε τὰ ὅρια τῆς μορφῆς καὶ δὲν κατεπόνησε τὸν νοῦ του μὲ τὴ διαλεκτικὴ, αὐτὸς δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ τολμήσῃ νὰ βυθίσῃ τὸν νοῦ του καὶ μέσα στὸ ἄρρητο, τὸ ἀνείπωτο. Μόνον ὁ διαλεκτικῶς δουλεμένος νοῦς τολμᾷ δίχως φόβο νὰ σκύψῃ ἔξω ἀπὸ τὴν ἑπαλξή του καὶ νὰ ἀκροασθῇ, μαζὶ μὲ τὴν ψυχὴ πού τὸν ὑποβαστάζει, τὸν ἄρρητο ψίθυρο πού ἔρχεται ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ κόσμου. Μὲ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν τρόπον ἀντικρύζει ὁ Πλάτων τὴ σχέση μεταξὺ αὐτοῦ πού λέγεται καὶ ἔχει μορφή καὶ αὐτοῦ πού δὲν λέγεται, αὐτοῦ πού εἶναι ἄρρητο καὶ δὲν ἔχει μορφή. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ζητεῖ ὁ Πλάτων μὲ τὴν διαλεκτικὴ καὶ τὸν λόγο της νὰ συλλάβῃ ὅ,τι εἶναι οὐσία καὶ ἀλήθεια, ὅ,τι δηλαδή δένεται σὲ λογικοὺς νόμους, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος πάλιν τολμᾷ, χωρὶς τὸ ὄπλο πού λέγεται λόγος, νὰ προχωρήσῃ ὡς τὸ ἄρρητο καὶ νὰ τὸ ἀκροασθῇ ἀμίλητος, ἄφωνος. «Δικό μου σύγγραμμα, ἔτσι λέγει ὁ Πλάτων στὴν «Ἑβδομῇ Ἐπιστολῇ» του, δὲν ὑπάρχει κανένα γι' αὐτὸ τὸ πράγμα μήτε θὰ

υπάρξει ποτέ, γιατί τοῦτο εἶναι όλωσδιόλου ἄρρητο. Καὶ δὲν εἶναι ὅπως τὰ ἄλλα μαθήματα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πολλὴν ἐπικοινωνία μὲ τὸ ἴδιο τὸ πράγμα καὶ ἀπὸ τὴ συνάφεια μαζί του ἔξαφνα ὡσάν ἀπὸ μιὰ σπίθα πού ἀνασπίθισε, γεννιέται μέσα στὴν ψυχὴ ἓνα φῶς, πού μόνο του πιά τρέφει τὸν ἑαυτό του. Γιὰ τοῦτο κάθε σοβαρὸς ἄνθρωπος πολὺ θὰ κρατηθῇ νὰ γράψῃ τίποτε γι' αὐτὸ τὸ πράγμα».

Μὲ αὐτὰ τὰ λόγια πού λέγονται ἀκριβῶς στὴ μέση τῆς «Ἑβδομῆς Ἐπιστολῆς» (341 c) χαρακτηρίζει ὁ Πλάτων τὸ ἄρρητο νόημα τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς καὶ τὴ σχέση του μαζί του. Καὶ εἶναι πολὺ συμβολικὸ ὅτι καὶ στὴ μέση ἀκριβῶς τῆς «Πολιτείας», ὅταν πιά ὁ Σωκράτης ἔχῃ θεμελιώσῃ τὴν ἔννοια τῆς δικαιοσύνης, δηλώνει ὅτι, ὅσα εἰπώθηκαν, δὲν εἶναι τὰ πιὸ μεγάλα καὶ πιὸ σημαντικά, γιατί ὑπάρχει ἀκόμη κάτι πιὸ σπουδαῖο καὶ ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη, ὑπάρχει τὸ «μέγιστον μάθημα», ἀντικείμενο τοῦ μεγίστου μαθήματος εἶναι ἡ «ιδέα τοῦ ἀγαθοῦ», πού εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος γιὰ ὅλα, καὶ εἶναι συνάμα ἡ πηγὴ τοῦ κόσμου. Ὅταν ὁμῶς ὁ Σωκράτης πιέζεται ἀπὸ τὸν συνομιλητὴ του νὰ ὀρίσῃ τὴν εἰρήνην ἢ τὴν ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ, ἐναντιώνεται καὶ ἀφήνει σαφῶς νὰ φανῇ πῶς δὲν μπορεῖ οὔτε αὐτὸς νὰ τὸ κάμῃ. Ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι τὸ ὄραμα ἐκεῖνο τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας πού δὲν συλλαμβάνεται μὲ τὴν ἔννοια μήτε ἐκφράζεται μὲ τὸν λόγο, γιατί εἶναι ἀπὸ τὴν οὐσία του ἔξω ἀπὸ κάθε ὀρισμὸ. Ὁ ὀρισμὸς ἐδῶ ἀντὶ νὰ συλλάβῃ τὴν οὐσία θὰ παιδεύεται ἀδιάκοπα πῶς νὰ παραμερίσῃ πρῶτα τὴν ἴδια του τὴ σκιά, πού θὰ τὴν βλέπῃ ἀνάμεσα στὸν ἑαυτό του καὶ στὸ ἀπόλυτο ἀγαθόν, τὴν ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ. Ὁ Πλάτων δὲν μιλάει πούθεν γιὰ τὸ μεγάλο ὄραμα τῆς ψυχῆς του. Καὶ στὴν «Πολιτεία» (507 α καὶ ἐξῆς), ὅπου ὁ λόγος γιὰ τὴν ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ μᾶς ἀποφαίνεται ὀριστικὸς καὶ ἀναλυτικὸς, δὲν λέγει τίποτε ἄλλο παρὰ ὅτι τὸ ἀγαθὸν εἶναι ἡ αἰτία γιὰ ὅλα, καὶ γιὰ τὸ εἶναι καὶ γιὰ τὴν ἀλήθεια, καὶ ὅτι αὐτὸ ξεπερνάει τὴν ὁμορφίαν, στὸ κάλλος ὅλα τ' ἄλλα. Γιὰ τὴν ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ ὁ Πλάτων ἐδῶ μιλάει μὲ μία εἰκόνα: Ὅτι λέγει, εἶναι ὁ ἥλιος γιὰ τὸν αἰσθητὸν κόσμον, τοῦτο εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ γιὰ τὸ νοητὸν κόσμον. Καὶ ὁ Πλωτῖνος, ὁ ὁποῖος ἄλλα σημεῖα τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας τὰ παρερμήνευσε, τὴν ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ τὴν ἐρμηνεύει πλατωνικάτατα. Λέγει ὁ Πλωτῖνος: «ὅταν λοιπὸν εἰπῇς τὸ ἀγαθόν, μὴ βάζῃς μὲ τὸ νοῦ σου τίποτε ἄλλο· ἂν προσθέσῃς κάτι, τόσο, ὅσο θὰ προσθέσῃς, θὰ στέρῃς τὸ ἀγαθόν. Γιὰ τοῦτο μήτε νὰ τὸ νοήσῃς, γιατί ἔτσι θὰ κάμῃς δύο, ἓνα τὸ νοῦ σου καὶ ἓνα τὸ ἀγαθόν» (III, 8 (30) 11, 11-14). Οἱ πλατωνικοὶ διάλογοι ὁδηγοῦν πρῶτα στὴ σωκρατικὴ ἀπορία, ἔπειτα, ὅσο ὠριμάζει ὁ μέγας σκηνοθέτης, ὁ Πλάτων, ὁδηγοῦν στὴν πλατωνικὴ γνώση καὶ τέλος ὑπάρχουν καὶ διάλογοι πού ὁδηγοῦν σὲ κάτι πού εἶναι πέρα ἀπὸ τὴν γνώση, σ' ἐκεῖνο πού δὲν λέγεται. Ἡ διαλεκτικὴ πορεία διαφέρει ἀπὸ τὴν τυπικὴ λογικὴ κατὰ τοῦτο, ὅτι ὁδηγεῖ καὶ πρὸς τὸ «ἐπέκεινα τῆς οὐσίας» πού δὲν εἶναι ἀντικείμενο τοῦ λόγου: «Γιὰ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ὄντα», λέγει ὁ Πλάτων, «χρειαζονται τρεῖς προϋποθέσεις γιὰ νὰ ἔχωμε τὴ γνώση του. Τέταρτη στὴ σειρὰ ἔρχεται ἡ γνώση. Καὶ πέμπτο πρέπει νὰ θέσομε ἐκεῖνο πού εἶναι νὰ γνωρίσομε καὶ πού εἶναι τὸ ἀληθινόν. Ἀπὸ αὐτὰ τὸ πρῶτον εἶναι τὸ ὄνομα, τὸ δεύτερον ὁ ὀρισμὸς, τὸ τρίτον ἡ εἰκόνα, τὸ τέταρτον ἡ γνώση» (342 α). «Ὅμως ὅλα αὐτὰ εἶναι

προσπάθεια για ν' ατενίσουμε τὸ ἀπόλυτο». Καὶ προσθέτει ὁ Πλάτων : «Γιὰ τοῦτο κανένας συνετὸς ἄνθρωπος δὲν θὰ τολμήσῃ ποτὲ νὰ συνταυτίσῃ τὰ νοήματά του μὲ τὰ γλωσσικὰ σύμβολα, καὶ μάλιστα νὰ κάμῃ τὰ νοήματα τοῦ ἀμετακίνητα, πράγμα πού τὸ παθαίνουν ὅλα ὅσα εἶναι γραμμένα μὲ τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου» (343 α). Τὸ ἀπόλυτο, ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ, θὰ μᾶς φανερωθῇ, ἔπειτα ἀπὸ πολὺν μόχθο τῆς διαλεκτικῆς «ἐ ξ α ί φ ν η ς», ἔ ξ α φ ν α.

Ἄν ὅμως ὁ νοῦς ἐνώπιον στοῦ ἄκροτατο τοῦτο σημεῖο τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας σιωπᾷ, ἡ ψυχὴ δὲν μένει ἀνεργὴ καὶ ἀμίλητη, γιατί τὸ φανταστικό της, ἐλευθερωμένο ἀπὸ τὴν ἐπίβλεψη τοῦ νοῦ, πλάθει ἓνα μῦθο. Καὶ ἡ ψυχὴ ὅμως, ἂν δὲν ἦταν ἀπὸ πρὶν μὲ τὸ λόγο καὶ μὲ τὴν τέχνη τοῦ τόσο μαθημένη στοῦ μέτρο, κιᾶν δὲν ἦταν μέσα τῆς τόσο βαθιὰ χαραγμένα τ' ἀχνάρια τῆς μορφῆς, θὰ ἔτρεχε τὸν κίνδυνο ν' ἀβυσσωθῇ μέσα στοῦ ἄρρητο. Μὲ τὸν Ἑρώτα, πού εἶχε ἡ ψυχὴ ἀπ' ἀρχῆς γιὰ τὴν μορφὴ καὶ τὸν λόγο, ἀρχίζει νὰ κοντοκρατῇ τὸ ἅπλωμα τοῦ φανταστικοῦ της καὶ νὰ πλέκῃ ἀπὸ μέσα τῆς μιὰ μορφὴ λόγου καινούργια, πρωτόπλαστη καὶ γεμάτη ὁμορφιά, κι αὐτὴν τὴν μορφὴ τοῦ λόγου ὁ Πλάτων τὴν ὀνομάζει μῦθο.

Δὲν εἶναι ὅμως αὐτὸς ἐδῶ ὁ παλαιὸς κοσμογονικὸς μῦθος, πού ἀποκορυφώθηκε στὴν ἀρχαία τραγωδία καὶ πού μὲ τὸν Εὐριπίδη ἀρχισε ν' ἀποσυντίθεται, δὲν εἶναι ὁ κοσμογονικὸς ἀλλὰ ὁ φιλοσοφικὸς μῦθος. Μὲ τὸν κοσμογονικὸ μῦθο ἄνοιξε ἀπ' ἀρχῆς ἀγῶνα ἡ προσωκρατικὴ φιλοσοφία καὶ τὸν μῦθο αὐτὸν τὸν ξεθεμελίωσε ἡ Σοφιστικὴ μαζί μὲ τᾶλλα ἀποκρυσταλλώματα τῆς ἀρχαίας ζωῆς. Ὁ σοφιστὴς ἦταν κατὰ βάθος ἄμυθος, γιατί ἦταν καὶ μισόλογος. Δὲν ἀγαποῦσε ὁ σοφιστὴς τὸν ἓνα καὶ ἀληθινὸ λόγο ἀλλὰ τοὺς πολλοὺς καὶ ἀναληθεῖς. Ὁ Πλάτων ἔζησε ἀπ' ἀρχῆς τῆς ζωῆς του τὸν χαλασμὸ τὸν παλαιοῦ μύθου, γιατί τὰ πρῶτα συνειδητὰ του χρόνια συμπίπτουν μὲ τὰ χρόνια τῆς ἀκμῆς τοῦ Εὐριπίδου. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πιὸ μεγάλη ἐγγύτητα ἐγνώρισε ὁ Πλάτων ἓναν χαλαστὴ τοῦ παλαιοῦ μύθου. Ὁ θεῖος τοῦ ὁ Κριτίας ἐδίδασκε ἀπὸ τὴ σκηνὴ μὲ τὸ προσωπεῖο τοῦ Σίσυφου ὅτι ὅλα, καὶ οἱ Θεοὶ καὶ οἱ μῦθοι τους, καὶ ἡ πολιτεία καὶ οἱ νόμοι της εἶναι ἐπινοήματα κάποιων πανούργων γιὰ νὰ φοβίσουν μ' αὐτὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ τοὺς κρατᾶνε μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀνομία καὶ τὸ ἐγκλημα, γιατί στὴν ἀρχὴ τὴν ζωὴ τῶν ἀνθρώπων τὴν κυβερνοῦσε ὁ ἀλληλοσπαραγμός. Ὅπως ὁ Εὐριπίδης μὲ τὸν ἀπὸ μηχανῆς θεὸ ἀπέκοψε πραγματικὰ τὴν ἀρχαία τραγωδία ἀπὸ τὶς πρῶτες τῆς πηγῆς, τοὺς θεοὺς καὶ τὸν μῦθο τους, ἔτσι καὶ ὁ Κριτίας σοφίζεται λογικὰ ἐπιχειρήματα καὶ τὰ σκεπάζει μὲ μυθικὴ ἐπένδυση γιὰ νὰ ξεριζώσῃ τὸν μῦθο καὶ ν' ἀπομακρύνῃ τὴ βλάβη τῆς ζωῆς. Ποιὰ συναισθήματα κατέχουν τὴν νεότητά στὴν ἐποχὴ αὐτὴν ἀπέναντι στὴν μεγάλη κληρονομία πού τῆς παρέδωσαν οἱ προηγούμενες γενεές, τὸ βλέπομε ἀπὸ τὸν τρόπο πού σκέπτεται ὁ Φαῖδρος στὸν ὁμώνυμο διάλογο τοῦ Πλάτωνος. Ὅταν βγήκε ὁ Φαῖδρος μὲ τὸν Σωκράτη πρὸς τὸν Ἴλισσο, ἐκεῖ πού ἦτανε κάποιος βωμὸς τοῦ Βορέου τοῦ Σωκράτη, «Γιὰ πές μου, Σωκράτη, ἀπ' ἐδῶ κάπου δὲν λένε πῶς ἄρπαξε ὁ Βορέας τὴν Ωρεΐθυια;» Καὶ ὅταν ὁ Σωκράτης τοῦ ἀπάντησε πῶς ἔτσι λένε, ξαναρωτᾷ ἐκεῖνος: «Πές μου, μὰ τὸν Δία, Σωκράτη, ἐσὺ πιστεύεις

πὼς εἶναι ἀληθινὸ αὐτὸ τὸ μυθολόγημα;» Ἡ ἀπάντηση ποὺ δίδει ὁ Σωκράτης μᾶς ἀποκαλύπτει ποιά θέση παίρνει ὁ Πλάτων ἀπέναντι στοῦ λογικοῦ τοῦτο ἐρώτημα τοῦ μύθου: «Μὰ ἂν δὲν ἐπίστευα, ὅπως οἱ σοφοί, δὲν θὰ ἔκανα τίποτε τὸ παράλογο! καὶ τότε θὰ σοφίζόμουν καὶ θὰ ἔλεγα πὼς κάποιο δυνατό φύσημα τοῦ Βοριᾶ τὴν ὥρα ποὺ ἐκείνη ἔπαιζε μὲ τὴ Φαρμακεία τὴν ἔσπρωξε κατὰ τοὺς βράχους ἐκεῖ κοντὰ καὶ ἀφοῦ πῆγε ἀπὸ τέτοιο θάνατο, βγήκε ὁ λόγος, πὼς τὴν ἄρπαξε ὁ Βορέας. Ἐγὼ ὅμως, Φαῖδρε, βρίσκω, πὼς αὐτὰ τὰ πράγματα ἔχουνε βέβαια τὴ χάρη τους, ἀλλὰ χρειάζεται νὰ εἶναι κανεὶς πολὺ δυνατὸς σ' αὐτὰ καὶ νὰ καταπονιέται πολὺ καὶ δὲν εἶναι νὰ τὸν καλοτυχάη κανεὶς, γιατί θὰ εἶναι ἀναγκασμένος ἔπειτα ἀπ' αὐτὸ νὰ ἐξηγήσῃ λογικῶς καὶ τὴ μορφὴ τῶν Ἱπποκενταύρων, κι ἔπειτα τὴ μορφὴ τῆς Χίμαιρας κι ὕστερα καταφθάνουν πλῆθος παρόμοια, Γοργόνες καὶ Πήγασοι κι ἄπειρα ἄλλα ἀνεξήγητα τερατόμορφα ὄντα μὲ τίς ἀλλοκοτιές τους. Ἄν λοιπὸν θέλῃ κανεὶς νὰ συνταιριάξῃ κατὰ πὼς φαίνεται νὰ ἔγινε τὸ καθένα κι ἔτσι νὰ τὰ ἐρμηνεύσῃ λογικῶς, θὰ χάσῃ πολὺ καιρὸν, ἀφοῦ μάλιστα θὰ ἔχῃ νὰ κάνῃ μὲ τόσο ἄξεστη σοφία. Κι ἐμένα δὲν μοῦ μένει καιρὸς γι' αὐτά. Καὶ ἡ αἰτία, φίλε μου, εἶναι τούτη: δὲν μπορῶ ἀκόμη καταπῶς λέγει τὸ δελφικὸ ρητὸ νὰ γνωρίσω τὸν ἑαυτό μου. Μοῦ φαίνεται λοιπὸν, πὼς εἶναι γελοῖο, ὅσο δὲν ξέρω ἀκόμα αὐτό, νὰ νοιάζομαι γιὰ ξένα πράγματα. Γι' αὐτὸ λοιπὸν τ' ἀφήνω αὐτὰ ὅπως εἶναι καὶ τὰ παραδέχομαι, ὅπως ὅλος ὁ κόσμος, καὶ κάνω ἐκεῖνο ποὺ τώρα θὰ ἔλεγα : Νοιάζομαι ὄχι γι' αὐτά, ἀλλὰ γιὰ τὸν ἑαυτό μου γιὰ νὰ ἰδῶ μὴ τυχὸν εἶμαι κανένα θηρίο πιὸ μπερδεμένο καὶ πιὸ φουσκωμένο κι ἀπὸ τὸν τυφῶνα ἢ κανένα πιὸ ἥμερο καὶ πιὸ ἀπλὸ ζῶο ποὺ τοῦ ἔχει τάξει ἡ φύσις νὰ ἔχῃ μερδικὸ ἀπὸ κάποιο θεϊκὸ καὶ ἀπλὸ κλῆρο» (Φαῖδρος 229 b - 230 a).

Δύο πράγματα γίνονται φανερὰ ἀπ' ὅσα λέγει ἐδῶ ὁ πλατωνικὸς Σωκράτης: ὅτι τὴν ἐποχὴ αὐτὴν μὲ πρωταίτιο τὴ Σοφιστικὴ τὸ λογικὸ ἄρχισε νὰ εἰσχωρῇ μέσα στὴν μεγάλη ποίηση τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, τὸν μῦθο, καὶ νὰ τὴν ἀποσυνθέτῃ. Καὶ ὅτι ὁ Πλάτων ποὺ θλίβεται γιὰ τὴ φθορὰ τούτῃ τῆς ποιητικῆς παρουσίας τοῦ λαοῦ του, ἀνασταίνει καινούργιο, διαφορετικὸ, φιλοσοφικὸ μῦθο, ὁ ὁποῖος μέλλει νὰ καταλάβῃ τὴ θέση τοῦ προφιλοσοφικοῦ. Γιατί ὅ,τι λέγει ὁ Σωκράτης τόσον ἀπλά, δηλαδὴ «μὴ τυχὸν εἶμαι κανένα θηρίο πιὸ μπερδεμένο καὶ πιὸ φουσκωμένο κι ἀπὸ τὸν τυφῶνα ἢ κανένα πιὸ ἥμερο ζῶο ποὺ τοῦ ἔχει τάξει ἡ φύσις μερδικὸ ἀπὸ κάποιο θεϊκὸ καὶ ἀπλὸ κλῆρο», εἶναι κι αὐτὸ ἓνας μικρὸς βαρυσήμαντος μῦθος. Αὐτὸς εἶναι ὁ φιλοσοφικὸς μῦθος. Εἶναι φανερὸ ὅτι ὁ Πλάτων δὲν ἐπιχειρεῖ ν' ἀναστήσῃ τὸν παλαιὸ μῦθο, γιατί γνωρίζει ὅτι τοῦτο θὰ ἦταν ματαιοπονία.

Ὅταν στοῦ «Συμπόσιου» ὁ Πλάτων θέλει νὰ δείξῃ τὴν ἔλξῃ ποὺ φέρνει ὅλη τὴν πλάσῃ, καὶ ἰδιαίτερα τὸν ἄνθρωπο, ἀπὸ τὸ θνητὸ καὶ χρονικὸ στοῦ ἀθάνατο καὶ αἰώνιο, τότε βάζει τὸν Σωκράτη νὰ εἴπῃ τὸν μῦθο τῆς Διοτίμας, τῆς μάντισσας ἀπὸ τὴν Μαντίνεια. Καὶ ὁ Σωκράτης στοῦ σημείου αὐτοῦ τοῦ διαλόγου λέγει: «Μοῦ φαίνεται λοιπὸν, πὼς τὸ πιὸ εὐκόλο εἶναι νὰ τὰ διηγηθῶ μὲ τὸν τρόπο, ποὺ τότε ἡ ξένη ἐκείνη γυναῖκα, ἐρωτῶντας μέ, μοῦ τὰ ἔλεγε : Γιατί κι ἐγὼ σχεδὸν

κάτι παρόμοια ἔλεγα σ' αὐτήν, ὅπως αὐτὰ πού τώρα ὁ Ἀγάθων λέγει σέ μένα. Ἔλεγα δηλαδή πώς ὁ Ἑρως εἶναι μέγας Θεός καί πώς εἶναι ἓνα ἀπό τὰ ὁμορφα πράγματα. Κι ἐκείνη μὲ ἀντέκρουσε μὲ τὰ ἴδια ἐπιχειρήματα, ὅπως αὐτὰ πού ἐγώ τώρα ἀντικρούω τὸν Ἀγάθων, ὅτι δηλαδή οὔτε ὁμορφος εἶναι ὁ Ἑρως κατὰ τὰ λεγόμενά μου οὔτε καλός, καί ἐγώ εἶπα : «Πῶς τὸ λές αὐτό, Διοτίμα; Ἀσχημος λοιπὸν εἶναι ὁ Ἑρως; καὶ κακὸς ;» Κι ἐκείνη εἶπε : «Δὲν ἔχεις καλὸ λόγο νὰ εἴπης ; Ἦ νομίζεις πώς ὅ,τι δὲν εἶναι ὁμορφο εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι ἄσχημο». «Καὶ βέβαια, εἶπα ἐγώ! Καὶ στ ἀλήθεια ὅ,τι δὲν εἶναι σοφὸ εἶναι ἀγαθό; Ἦ δὲν ἔχεις καταλάβει πώς ὑπάρχει κάτι ἀνάμεσα στὴν σοφία καὶ στὴν ἀλήθεια;» «Τί εἶναι αὐτό ; Τὸ νὰ ἔχῃς ὀρθὴ γνώμη χωρὶς νὰ μπορῇς νὰ δώσης λόγο, δὲν γνωρίζεις, εἶπε ἐκείνη, πώς μήτε γνώση εἶναι (γιατί ἄλογο πράγμα πώς θὰ ἦταν γνώση) μήτε ἀμάθεια; Εἶναι μάλιστα σχεδὸν κάτι τέτοιο ἢ ὀρθὴ γνώμη, κάτι ἀνάμεσα στὴν γνώση καὶ στὴν ἀμάθεια». «Ἀληθινὰ λέγεις, εἶπα ἐγώ. Μὴ θέλεις λοιπὸν σώνει καὶ καλὰ ὅ,τι δὲν εἶναι ὁμορφο νὰ εἶναι ἄσχημο, μήτε ὅ,τι δὲν εἶναι καλὸ νὰ εἶναι κακό. Ἔτσι λοιπὸν καὶ γιὰ τὸν Ἑρῶτα, ἀφοῦ μόνη σου ὁμολογεῖς πώς δὲν εἶναι καλὸς μήτε ὁμορφος, νὰ μὴ νομίζῃς πώς πρέπει γι' αὐτὸ νὰ εἶναι ἄσχημος καὶ κακὸς ἀλλὰ κάτι ἀνάμεσα σ' αὐτά», εἶπε ἐκείνη. «Καὶ ὅμως εἶπα ἐγώ : δέχονται ὅλοι πώς εἶναι μέγας Θεός». «Ἐννοεῖς, εἶπε ἐκείνη, ὅλους τοὺς ἀνίδεους ἢ καὶ ἐκείνους πού ἔχουν γνώση;» «Ὅλους μαζί, βέβαια». Κι ἐκείνη τότε γέλασε. «Καὶ πῶς, εἶπε, Σωκράτη, δέχονται ὅλοι ὅτι εἶναι μέγας Θεός, αὐτοὶ πού λένε, πώς οὔτε Θεὸς δὲν εἶναι;» «Ποιοὶ εἶναι αὐτοί;» εἶπα ἐγώ. «Ἕνας βέβαια εἶπα, εἶσαι ἐσὺ καὶ μία ἐγώ;» Κι ἐγώ εἶπα : Πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτό; Κι ἐκείνη εἶπε, πολὺ ἀπλά. Πές μου λοιπόν, ὅλοι οἱ Θεοὶ δὲν δέχονται πώς εἶναι εὐτυχισμένοι καὶ ὁμορφοι; Ἦ θὰ τολμοῦσες νὰ εἴπῃς πώς κάποιος ἀπὸ τοὺς Θεοὺς δὲν εἶναι ὁμορφος κι εὐτυχισμένος;» «Ἐγὼ ὄχι, μὰ τὸν Δία» εἶπα. «Καὶ εὐτυχισμένους βέβαια ἐννοεῖς ὅσους ἔχουν τὰ καλὰ καὶ τὰ ὁμορφα;» «Βέβαια». «Ἔχεις ὅμως ὁμολογήσει, πώς ὁ Ἑρως, ἐπειδὴ δὲν ἔχει τὰ καλὰ καὶ τὰ ὁμορφα, ἐπιθυμεῖ ἀκριβῶς ἐκεῖνα πού δὲν ἔχει;» «Τὸ ὡμολόγησα βέβαια». «Καὶ πῶς λοιπὸν θὰ ἦταν Θεὸς ἐκεῖνος πού τοῦ λείπουν τὰ ὁμορφα καὶ τὰ καλὰ;». «Μὲ κανέναν τρόπο καθὼς φαίνεται». «Βλέπεις λοιπόν, εἶπε ἐκείνη, ὅτι καὶ Σὺ τὸν Ἑρῶτα δὲν τὸν πιστεύεις γιὰ Θεό;» «Τί λοιπόν, εἶπα, νὰ εἶναι ὁ Ἑρως; Θνητός;». «Κάθε ἄλλο». «Ἀλλὰ τότε τί;» «Σὰν τὰ προηγούμενα παραδείγματα». «Εἶναι, εἶπε ἐκείνη, κάτι ἀνάμεσα στὸ θνητὸ καὶ στὸ ἀθάνατο». «Δηλαδή, τί, Διοτίμα;» «Μέγας δαίμων, Σωκράτη. Γιατί κάθε δαιμονικὸ εἶναι ἀνάμεσα στὸ θνητὸ καὶ στὸ ἀθάνατο». «Καὶ ποιά, εἶπα ἐγώ, δύναμη ἔχει;» «Νὰ ἐξηγῇ καὶ νὰ μεταφέρῃ στοὺς Θεοὺς ὅσα ἔρχονται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ στοὺς ἀνθρώπους ὅσα ἔρχονται ἀπὸ τοὺς Θεοὺς. Ἐκείνων ἐκεῖ τίς δεήσεις καὶ τίς θυσίες, αὐτῶν ἐδῶ τὰ προστάγματα καὶ τὰ ἀντίδωρα γιὰ τίς θυσίες. Καὶ ὄντας ἀνάμεσα στοὺς δύο, γεμίζει ἔτσι τὸ κενόν, ὥστε τὸ σύμπαν τὸ ἴδιο νὰ εἶναι ἐς αἰὲ μέσα τοῦ καλοδεμένου. Μέσῳ αὐτοῦ τοῦ δαίμονος προχωρεῖ καὶ ὅλη ἡ μαντικὴ καὶ ἡ τέχνη τῶν ἱερέων καὶ στίς θυσίες καὶ στίς τελετὲς καὶ στίς ἐπωδὲς καὶ σ' ὅλη τὴ μαντολογία καὶ τὴ γητευτική. Γιατί ὁ Θεὸς δὲν συναναστρέφεται μὲ τὸν ἄνθρωπο : «Θεὸς ἀνθρώπῳ οὐ μίγνυται»,

ἀλλὰ μέσῳ αὐτοῦ του δαίμονος γίνεται ὅλη ἡ ἐπαφή καὶ συνομιλία τῶν Θεῶν μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ κατὰ τὴν ἐγρήγορση καὶ κατὰ τὸν ὕπνο τους. Κι ὅποιος εἶναι σ' αὐτὰ σοφός, εἶναι δαιμόνιος ἄνθρωπος, μὰ ὅποιος εἶναι σοφὸς σὲ τίποτε ἄλλο ἢ στὶς τέχνες ἢ στὶς χειρωναξίες, αὐτὸς εἶναι βάνανσος. Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ δαίμονες εἶναι πολλοὶ καὶ λογῆς-λογῆς, καὶ ἓνας ἀπ' αὐτοὺς εἶναι καὶ ὁ Ἑρως». «Καὶ τίνος πατέρα, εἶπα ἐγώ, καὶ τίνος μητέρας εἶναι;» «Τραβάει σὲ μάκρος, εἶπε ἐκείνη, νὰ τὸ διηγηθῇ κανεῖς, μὰ θὰ σοῦ τὸ εἶπω. Τὴν ὥρα λοιπὸν ποὺ γεννήθηκε ἡ Ἀφροδίτη, εἶχανε τραπέζι οἱ Θεοὶ καὶ οἱ ἄλλοι καὶ ὁ υἱὸς τῆς Μήτηδος, ὁ Πόρος. Ὅταν πιά ἀποδείπνησαν, καθὼς ἦταν συμπόσιο, ἦλθε γιὰ νὰ ἐπαιτήσῃ ἡ Πενία καὶ ἔστεκε στὶς θύρες, ὁ Πόρος τότε, μεθυσμένος ἀπὸ τὸ νέκταρ, γιατί κρασὶ δὲν ὑπῆρχε ἀκόμη, μπῆκε στὸν κῆπο τοῦ Διὸς βαρὺς καὶ ἀποκοιμήθηκε. Ἡ Πενία λοιπὸν, ἔχοντας στὸ νοῦ της, ἐξ αἰτίας ποὺ ἦταν ἄπορη, νὰ κάμῃ παιδί ἀπὸ τὸν Πόρο ξαπλώνεται κοντὰ του καὶ συνέλαβε τὸν Ἑρωτα. Γιὰ τοῦτο δὰ ἔγινε καὶ τῆς Ἀφροδίτης συνοδὸς καὶ δοῦλος, γιατί γεννήθηκε στὰ γενέθλια ἐκείνης καὶ ἀκόμα γιατί ἀπὸ φυσικοῦ του εἶναι ἐραστῆς τῆς ὁμορφιάς καὶ ἡ Ἀφροδίτη εἶναι βέβαια ὁμορφη. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι τοῦ Πόρου καὶ τῆς Πενίας γιὸς ὁ Ἑρως βρίσκεται σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση. Καὶ πρῶτα-πρῶτα εἶναι πάντα φτωχὸς καὶ κάθε ἄλλο παρὰ ἀπαλὸς καὶ ὁμορφος, ὅπως νομίζουν πολλοί, ἀλλὰ σκληρὸς καὶ ἀκατάστατος, καὶ ἀνυπόδητος καὶ ἄστεγος, πλαγιάζει πάντα χάμω καὶ χωρὶς στρώμα, κοιμᾶται στὸ ὑπαιθρο στὶς θύρες, καὶ στοὺς δρόμους ἔχοντας τῆς μητέρας του τὴ φύση, πάντα μὲ τὴ φτώχεια σύντροφος. Καὶ κατὰ τὸν πατέρα του εἶναι πάλιν ἐπίβουλος στοὺς ὁμορφους καὶ στοὺς καλοὺς, ὄντας ἀνδρεῖος καὶ φιλοκίνδυνος καὶ ὀλόσφιχτος, κυνηγὸς δυνατός, πάντα πλέκοντας κάποια σχέδια, κι ἐπιθυμητῆς τῆς φρονήσεως καὶ εἶναι ἄξιος καὶ νὰ τὴν εὔρῃ, φιλοσοφῶντας σ' ὅλη του τὴ ζωὴ, δυνατὸς γοητευτῆς, καὶ φαρμακευτῆς καὶ σοφιστῆς (δηλαδὴ σοφίζεται τὰ πάντα). Καὶ οὔτε ὡσὰν ἀθάνατος εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του οὔτε ὡσὰν θνητός, ἀλλὰ μέσα στὴν ἴδια ἡμέρα πότε ἀνθίζει καὶ ζῇ, ὅταν εὔρῃ ἀφθονία, πότε πάλιν πεθαίνει καὶ πάλιν ξαναγεννιέται, γιατί τὸ ἔχει ἀπὸ τὴν φύση τοῦ πατέρα του. Καὶ ὅ,τι κερδίζει πάντα τὸ χάνει, ἔτσι ποὺ μήτε ἄπορος εἶναι ποτὲ ὁ Ἑρως μήτε πλούσιος. Καὶ πάλιν εἶναι ἀνάμεσα στὴ σοφία καὶ στὴν ἀμάθεια. Γιατί τὸ πρᾶγμα εἶναι τοῦτο ἐδῶ: ἀπὸ τοὺς Θεοὺς κανένας δὲν φιλοσοφεῖ, μήτε ἔχει τὸν πόθο νὰ γίνῃ σοφός, γιατί εἶναι. Μήτε κανεῖς ἄλλος, ἂν εἶναι σοφός, δὲν φιλοσοφεῖ. Μήτε πάλιν οἱ ἀνόητοι φιλοσοφοῦν, μήτε θέλουν νὰ γίνουν σοφοί, γιατί αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἡ ἀμάθεια, μὴ ὄντας μήτε ὁμορφος καὶ καλὸς μήτε φρόνιμος νὰ νομίζῃς πῶς αὐτὸ σοῦ εἶναι ἀρκετό. Δὲν ποθεῖ λοιπὸν ἐκεῖνος ποὺ δὲν πιστεύει, πῶς τοῦ λείπει τίποτε, αὐτὸ ποὺ δὲν θὰ πείστευε, πῶς τοῦ λείπει». «Ποιοὶ λοιπὸν, εἶπα ἐγώ, Διοτίμα εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ φιλοσοφοῦν, ἀφοῦ δὲν εἶναι μήτε οἱ σοφοὶ μήτε οἱ ἀνόητοι;» «Φανερὸ βέβαια, εἶπε ἐκείνη, εἶναι τοῦτο καὶ σ' ἓνα παιδί, πῶς ἐκεῖνοι ποὺ βρίσκονται ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς δύο καὶ ἀπ' αὐτοὺς βέβαια ἓνας εἶναι καὶ ὁ Ἑρως. Γιατί ἡ σοφία εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ ὁμορφα πρᾶγματα καὶ ὁ Ἑρως εἶναι ἔρως γιὰ τὸ ὁμορφο. Ὡστε εἶναι ἀνάγκη ὁ Ἑρως νὰ εἶναι φιλόσοφος καί, ὄντας τοῦτο, νὰ εἶναι ἀνάμεσα στὸ σοφὸ καὶ στὸν

άνοητο. Καὶ αἰτία γι' αὐτὸ εἶναι ἡ καταγωγή τους, γιατί εἶναι ἀπὸ πατέρα σοφὸ καὶ εὖπορο, ἐνῶ ἡ μητέρα ἄσοφη καὶ ἄπορη. Αὐτὴ λοιπὸν εἶναι ἡ φύσις τοῦ δαίμονος, ἀγαπημένε μου Σωκράτη. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ νόμισες ἐσύ, πῶς εἶναι ὁ Ἔρως, δὲν εἶναι παράξενο πῶς τὸ ἔπαθες. Γιατί νόμισες, καθὼς μοῦ φαίνεται, ἂν κρίνω ἀπὸ ὅσα λέγεις, ὅτι ὁ Ἔρως εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ἀγαπᾶμε (τὸ ἀντικείμενο) καὶ ὄχι ἐκεῖνο ποὺ ἀγαπάει (τὸ ὑποκείμενο). Γιὰ τοῦτο νομίζω σοῦ φαίνονταν πανέμορφος ὁ Ἔρως. Γιατί καὶ πράγματι εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ἀγαπᾶμε τὸ ἀληθινὰ ὁμορφο. Καὶ ἄβρὸ καὶ τέλειο καὶ ἀξιομακάριστο, ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἀγαπάει ἔχει ἄλλη μορφή, ὅπως αὐτὴ ποὺ σοῦ ἔδειξα».

Φαίνεται λοιπὸν καθαρὰ ἀπὸ ὅσα ἀκούσαμε τώρα ἀπὸ τὸν Σωκράτη καὶ τὴ Διοτίμα τί εἶναι πλατωνικός, φιλοσοφικὸς μῦθος. Ἐπίσης φαίνεται ὅτι ὁ δαίμων, ἡ ἄλογη δύναμη τῆς ψυχῆς ποὺ λέγεται ἔρως, ἀνέλκει τὴν ψυχὴ καὶ τὴν φέρνει ὡς τὴν πηγὴ της, ὡς τὴν ἰδέα, καὶ ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸ φαινόμενο στὸ νοούμενο, ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια στὸ βάθος, καὶ τὸν συλλέγει στὴν ἐσωτερικότητά του. Εἶναι λοιπὸν αὐτὸς ὁ δαίμων, ὁ Ἔρως, ἡ ἀνειρήνευτη τάση τῆς ψυχῆς γιὰ νὰ πραγματώσῃ τὴν μορφή τοῦ ἀνθρώπου, τάση ποὺ μόνον παροδικὰ γαληνεύει κάθε φορὰ ποὺ παίρνει μέσα στὰ ἐνεργήματα, στὰ βουλήματα, στὰ νοήματα καὶ στὰ θεωρήματα τὸν πνεύματος οὐσιαστικὴ μορφή. Καὶ ἔτσι ἔρχονται στὸ φῶς τὰ μεγάλα ἔργα τοῦ ἀνθρώπου, τὰ ἔργα τῆς τέχνης, τῆς ἐπιστήμης, τῆς φιλοσοφίας. Ὅλη ὅμως ἡ δημιουργία εἶναι μία γέννα μέσα στὸ ὁμορφο καὶ στὸ ἀγαθό, γιατί τὸ θνητὸ μ' αὐτὴν τὴν διαδικασία τῆς δημιουργίας εἶναι ποὺ ἀγγίζει τὴν ἀθανασία. Γιὰ τοῦτο ὁ Ἔρως δὲν σημαίνει μόνον πόθο γιὰ τὴν ὁμορφιὰ καὶ ταῦτα ἀθάνατα ἀγαθὰ τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ σημαίνει καὶ λαχτάρα γιὰ δημιουργία μέσα σ' αὐτά. Ὁ πλατωνικὸς μῦθος ἔρχεται νὰ φανερώσῃ ἓνα ἱερὸ πάθος τῆς ψυχῆς ποὺ τὴν συγκλονίζει ἔξαφνα, ὅταν ὁ νοῦς, ὁ λόγος τῆς ἀπέναντι σὲ κάποιο πρωτοφανέρωτο θάμπωμα παύῃ νὰ δουλεύῃ. Μέσα στὸν μῦθο τῆς ποὺ δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ φιλοσοφικὴ ποίηση, ἔρχεται ἡ ψυχὴ ν' ἀπλωθῇ καὶ νὰ ἀναπαυθῇ ἔπειτα ἀπὸ τὴ μακρινὴ πορεία τοῦ λόγου, τῆς διαλεκτικῆς, ἡ ὁποία κατ' οὐσίαν δὲν ἔχει τέλος. Ὁ μῦθος αὐτὸς ὁ πλατωνικὸς μὲ τὸ ἀμέτρητο βάθος του καὶ τὴν πανέμορφη ἐνόρασή του δὲν θὰ ἔρχονταν στὸ φῶς, ἂν ὁ Πλάτων στὸν ἀγῶνα του μὲ τὴ Σοφιστικὴ, δὲν ἐβάθαινε τόσο τὴν ἔννοια τῆς ψυχῆς, ἂν δὲν ἔφθανε ὡς τὴν πρωταρχὴ τὴν ἴδια τοῦ μύθου, τὴν ψυχὴ! Καὶ τοῦτο φαίνεται καθαρὰ ἀπὸ τὸ μεγάλο μῦθο περὶ ψυχῆς ποὺ πλέκει μὲ τὴν παλινογδία τοῦ ὁ Σωκράτης στὸ «Φαῖδρος», ὅπου ἡ ἀποδείξις γιὰ τὴν οὐσία καὶ γιὰ τὸ λόγο τῆς ψυχῆς γίνεται τὸ προοίμιο τὸν μεγάλου μύθου περὶ ψυχῆς ὁ ὁποῖος ἀκολουθεῖ ἀμέσως ἔπειτα. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν εἰρωνικὴ παρατήρηση ποὺ κάνει στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Σωκράτης ὅτι ἡ ἀπόδειξις αὐτὴ τῆς οὐσίας καὶ τοῦ λόγου τῆς ψυχῆς ποὺ αὐτὸς δίδει, δὲν θὰ γίνῃ πιστευτὴ ἀπὸ μερικὰ δυνατὰ κεφάλια, δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς δοκησιόφους καὶ σοφιστάς, θέλει ἀκριβῶς νὰ σημάνῃ, ὅτι ὁποῖος δὲν βαθύνῃ μὲ τὸ νοῦ τὸν στὴν ἔννοια τῆς ψυχῆς καὶ δὲν εἰσχωρήσῃ στὸ καθαρὸ τῆς νόημα, αὐτὸς δὲν θὰ μπορέσῃ ποτὲ νὰ καταλάβῃ οὔτε τὸ νόημα ποὺ ἔχει ὁ μῦθος περὶ ψυχῆς.

Καὶ ὅπως ὁ Πλάτων ἐλευθέρωσε τὸν Λόγο, τὴν καθαρὰ λογικὴ μέσα ἀπὸ τὰ χέρια τῆς Σοφιστικῆς, αὐτῆς ποὺ ἔσχιζε τὴν κρίση στὰ δύο καὶ ἐδίδασκε τὴν ἰσοσθενεῖα τῶν λόγων, τῶν κρίσεων, δηλαδὴ τὴν ἰσοσθένεια τῆς θετικῆς καὶ τῆς ἀρνητικῆς κρίσεως γιὰ τὸ ἴδιο πράγμα, καὶ ἔτσι καταργοῦσε τὴν ἀλήθεια, ὅμοια ὁ Πλάτων ἐπῆρε ἀπὸ τὰ χέρια τῆς Σοφιστικῆς τὸν μῦθο ποὺ αὐτὴ τὸν εἶχε κάμει διπλὸ παιχνίδι, ὅπως φαίνεται τοῦτο ἀπὸ τὸν μῦθο τοῦ Πρωταγόρα στὸν ὁμῶνυμο διάλογο τοῦ Πλάτωνος, καὶ τὸν ἀνέδειξε σὲ ἀθάνατη μορφή τοῦ λόγου, σὲ ἀθάνατη ποίηση, γιατί καὶ ὁ μῦθος παρὰ τὴν οὐσιαστικὴ διαφορὰ τοῦ ἀπὸ τὸν λόγον δὲν παύει νὰ εἶναι μία μορφή λόγου.

Ὁ μῦθος τοῦ Πλάτωνος, ὅπως καὶ ὁ λόγος, εἶναι ἐσωτερικός. Ἔρχεται ὁ μῦθος νὰ ὁμολογήσῃ τὸ ἀνομολόγητο, καὶ νὰ μεταδώσῃ τὸ ἀμετάδοτο καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ παραδοξία του. Γιατί, ἂν ὡς ποίημα ὁ μῦθος εἶναι ἐμψυχος ὁργανισμὸς μὲ αὐτάρκεια καὶ εὐδαιμονία, ὡς νόημα εἶναι κάτι παράδοξο, γιατί ἔρχεται μὲ τὸν συμβολισμό του νὰ περάσῃ πέρα ἀπὸ τὰ καλοθεμελιωτὰ σύνορα τοῦ λόγου καὶ νὰ ἱστορήσῃ πᾶς αὐτὸς ὅ,τι ὁ λόγος δὲν μπορεῖ μὲ τὴν κρίση του νὰ συλλάβῃ. Μιὰ κίνηση εἶναι ποὺ γεννᾷ τὸν μῦθο, εἶναι ἡ ἔλξη τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὰ τρισβαθὰ τῆς τὰ ἴδια πρὸς τὴν πολυπόθητη ιδέα, πρὸς τὸ αἰώνιο ἀγαθό. Καὶ τὴν ἴδια κίνηση, τὸν ἴδιο ἀναπαλμὸ τῆς ψυχῆς ἐπιδιώκει ὁ φιλοσοφικός, πλατωνικός μῦθος, νὰ ξαναγεννήσῃ μέσα στὴν ψυχὴ ποὺ θὰ τὸν ἀκούσῃ. Καὶ ἡ ψυχὴ ὅμως ποὺ θὰ τὸν ἀκούσῃ τὸν μῦθο καὶ θὰ συνεικάσῃ τὴν ὁμορφίαν του καὶ τὸ νόημά του, πρέπει νὰ εἶναι τόσο ἔτοιμη ὅσο κι ἐκείνη ποὺ θέλει νὰ γευθῇ τὸν καρπὸ τοῦ λόγου, καὶ περισσότερο ἀκόμα, γιατί ὁ μῦθος ἀποτελεῖ ἓνα τόλμημα τοῦ φιλοσόφου πέρα ἀπὸ τὴν Λογικὴ. Μέσα στὴν φιλοσοφικὴ κοινωνία τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἔζησε στὸν κῆπο τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος, ὁ μῦθος εὐρέθηκε ἐξ ἀρχῆς δίπλα στὸν λόγο, ὅπως φαίνεται τοῦτο ἀπὸ τὸν διάλογο τὸν Πλάτωνος «Γοργίας», ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ὁ προγραμματικὸς διάλογος τοῦ ἔργου τῆς Ἀκαδημίας. Συζυγιασμένος ὁ μῦθος μέσα στὸ ὑψηλὸ ἔργο τῆς τέχνης τοῦ λόγου, ποὺ λέγεται πλατωνικός διάλογος, ἐκφράζει κι αὐτὸς μὲ τὸ εἶδος του τὴν αἰώνια μορφή καὶ τὰλλα μελετήματα τοῦ φιλοσόφου. Ὁ μῦθος ἐκφράζει τόσο τὴν ιδέα τοῦ κάλλους ὅσο καὶ τὴν ιδέα τοῦ ἀγαθοῦ, τόσο τὸν Ἑρωτα, ὅσο καὶ τὸν Θάνατο. Ἐπίσης ὁ μῦθος ἐκφράζει τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν πάλῃ του μὲ τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ κόσμου.

Καὶ τὸ παράδοξο εἶναι ὅτι ὁ μῦθος, ποὺ εἶναι ὁμόζυγος μὲ τὸν λόγο, τοῦ γίνεται ταυτόχρονα καὶ ἀντίζυγος. Τοῦ εἶναι ὁμόζυγος, γιατί ὁ πλατωνικός μῦθος πρέπει πάντοτε νὰ τοῦ ταιριάζῃ, νὰ εἶναι ἐ ἰ κ ὅ ς, ὅπως λέγει ὁ Πλάτων, εἰκός, ταιριαστός στὸν λόγο ποὺ προηγεῖται γιὰ τὸ ἴ δ ι ο θ έ μ α. Εἶναι ὅμως καὶ ἀντίζυγος, γιατί ὁ μῦθος εἶναι ἰστόρηση, ζωγραφιὰ καὶ κάθε ἰστόρηση εἶναι ἀντίθετη πρὸς τὴν ἔ ν ν ο ι α, ποὺ εἶναι ὄργανο τοῦ λόγου. Ὁ λόγος δουλεύει μὲ τὴν ἔννοια. Καὶ ἂν ἐξετάσωμε τὸν μῦθο ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς Λογικῆς, πρέπει νὰ εἰποῦμε ὅτι αὐτὸς εἶναι ψεῦδος, γιατί ὅλα ὅσα λέγει ὁ μῦθος καὶ ὁ τρόπος ποὺ τὰ ἐκφράζει εἶναι ἀπίθανα, καὶ ἀπαράδεκτα γιὰ τὴν Λογικὴ. Ὁ Πλάτων λέγει περὶ τοῦ μύθου «τοῦτο δὲ ποὺ ὡς τὸ ὅλον εἰπεῖν ψεῦδος». Ὅμως

τὸ ψεῦδος τοῦτο ἔχει μέσα του καὶ κάποιο πυρήνα ἀλήθειας. Γί' αὐτὸ καὶ προσθέτει ὁ Πλάτων : «Ἐνὶ δὲ καὶ ἀληθῇ» (Πολιτ. 377α). Λέν εἶναι λοιπὸν ὁ πλατωνικὸς μῦθος ἓνα ἀσυνάρτητο μύθευμα, ἀλλὰ ἔχει ἀπὸ μέσα του ὁμορφιά, νόημα καὶ σκοπὸ. Εἶναι καλὸδετη καὶ καλοστόχαστη ἐκφραστικὴ μορφή, χωρὶς ὅμως ποτὲ νὰ χάνη τὴν ποιητικὴ τῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν αἰσθητικὴ τῆς εὐδαιμονίας. Δὲν εἶναι ἓνα ἀπλὸ παιχνίδι μὲ εἰκόνες καὶ μὲ χρώματα ὁ πλατωνικὸς μῦθος, ἀλλὰ εἶναι ὁργανικὸ ὅλον μὲ ἀρχὴ καὶ τέλος, ὅλον ποὺ τὸ κυβερνάει ὁ νόμος τῆς μορφῆς. Καὶ ὅπου λογισμένη, ζυγισμένη μορφή, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ νόημα, ὅπου ἡ μορφή ἐκεῖ καὶ οὐσία ἐσωτερικὴ. Καὶ στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ μύθου ὁδηγεῖ πάντα ἡ μορφή του, γιατί καὶ τὰ δύο ὑπεῖκουν στὸ ἴδιο χρέος, ν' ἀναπαύσουν τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὸν μόχθο τῆς διαλεκτικῆς ὅχι μὲ μία ἀλήθεια ποὺ θὰ τῆς δώσουν, ἀλλὰ μὲ μία εἰκόνα τῆς ἀλήθειας. Γι' αὐτὸ ὁ ὁρισμὸς τοῦ μύθου ποὺ δίδει ὁ Σουΐδας εἶναι ἀριστος : «Μῦθος», ἔτσι λέγει ὁ Σουΐδας, «ἔστιν λόγος ψευδῆς εἰκονίζων τὴν ἀλήθειαν». Ὁ ἀφιλοσόφητος μῦθος δὲν ἔχει αὐτὴ τὴν δύναμη, εἶναι μῦθος γιὰ παιδιὰ παρὰ γιὰ ὥριμους, ὁ φιλοσοφικὸς ὅμως ἔχει τὴ δύναμη νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸ ἀνερμήνευτο, νὰ ἱστορήσῃ τὸ ἀνιστόρητο καὶ νὰ χρονώσῃ τὸ ἄχρονο.

Αὐτὴ εἶναι ἡ παραδοξία του καὶ ἐδῶ ἔγκειται τὸ τόλμημά του. Ὅμως ἡ τόλμη αὐτὴ τοῦ μύθου δὲν εἶναι ἀσυλλόγιστη, οὔτε εἶναι ἀσυμβίβαστη μὲ τὴ φιλοσοφημένη ψυχὴ, γιατί «ὁ φιλόμυθος φιλόσοφος πως ἔστιν» (Μετὰ τὰ φυσικὰ Α 982 b18).

Ὁ λόγος αὐτὸς τοῦ Ἀριστοτέλους ἀκούεται ὡσὰν ἀπόφωνο ἀπὸ τὰ ἀκροάματα τὸν μέσα στὴν Ἀκαδημία καὶ ταιριάζει πιὸ πολὺ στὸν Πλάτωνα, γιατί αὐτὸς εἶναι ὁ μέγας μυθοπλάστης. Καὶ εἶναι τόσο πλούσια ἡ μυθοπλαστικὴ του δύναμη, ὥστε ἔφερε εἰς τὸ φῶς κάτι τὸ ἀπίθανο: Τὸν Σωκράτη τὸν πυκνὸ καὶ ἀλύγιστο ὀπλίτη τοῦ λόγου, αὐτὸν ποὺ ζητοῦσε γιὰ ὅλα τὴν ἔννοια, αὐτὸν ποὺ τὸ πρῶτο του μίλημα ἦταν τὸ «τί ἔστιν», ποὺ παντοῦ σκόρπιζε τὴν ἀπορία, αὐτὸν κατόρθωσε ὁ κάλαμος τοῦ Πλάτωνος νὰ τὸν μεταπλάσῃ σὲ μέγαλο μυθοποιό, γιατί ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ πλατωνικοῦ Σωκράτους ἀκοῦμε ὅλους τοὺς πανέμορφους μύθους, ἐκτὸς ἀπὸ ἓναν ἀπὸ τὸ μῦθο τοῦ «Τιμαίου» γιὰ τὴν δημιουργία τοῦ κόσμου. Εἶναι ἐδῶ ὡσὰν νὰ μὴν ἄντεχε ἡ δυναμικότης τῆς μορφῆς τοῦ Σωκράτους, νὰ βαστάξῃ δηλαδὴ τὸν μῦθο περὶ δημιουργίας τοῦ κόσμου, ἀφοῦ ἦταν τόσο γνωστὸ καὶ ἐμφαντικὸ τὸ ἀποτράβηγμα τοῦ Σωκράτους ἀπὸ τὴν φυσικὴ καὶ ἡ στροφὴ του πρὸς τὴν Ἠθικὴ φιλοσοφία. Ἐπέτυχε λοιπὸν ὁ Πλάτων νὰ λύσῃ τὴν πιὸ μεγάλη ἀντινομία τῆς μορφῆς, νὰ ὑπερνικήσῃ δηλαδὴ τὴ διαφορὰ ποὺ χωρίζει τὴν σωκρατικὴ ἀπὸ τὴν πλατωνικὴ μορφή, τὴν σωκρατικὴ ἐρώτησιν ἀπὸ τὴν πλατωνικὴ ἀπάντησιν, τὴν σωκρατικὴ ἔννοια καὶ λογικὴ ἀπὸ τὴν πλατωνικὴ ἰδέα καὶ διαλεκτικὴ. Τέλος τὴν διαφορὰ ποὺ χωρίζει τὸν προφορικὸν λόγον τοῦ Σωκράτους ἀπὸ τὸν ἔντεχνο λόγον τοῦ πλατωνικοῦ διαλόγου καὶ ὅλα αὐτὰ χωρὶς νὰ μετακινήσῃ ἀπὸ τὴ βάση τῆς τῆ σωκρατικῆς μορφῆς. Κατόρθωσε νὰ συνυφάνῃ ἔτσι τὰ ἀντίθετα, ποὺ νὰ μὴν μποροῦν οἱ αἰῶνες πιά νὰ ξεχωρίσουν καὶ νὰ εἰποῦν, τί εἶναι μέσα στὸ ἔργο τὸν σωκρατικὸν ἀπόηχο καὶ τί εἶναι γνήσια δικὰ τὸν. Ποιὸς μπορεῖ σήμερὰ νὰ χωρίσῃ τὸν πλατωνικὸν μῦθο ἀπὸ τὴ Σωκρατικὴ

μορφή. Καί ποιὸς ἔχει τὴ δύναμη νὰ βάλῃ τὰ ὅρια ἀνάμεσα στὸν ἱστορικὸ καὶ στὸν πλατωνικὸ Σωκράτη. Καὶ εἶναι τοῦτο ἀδύνατο νὰ γίνη, γιατί ὁ πλατωνικὸς διάλογος ὑφαίνεται πάντοτε ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ Πλάτωνος μαζί μὲ τὴ μορφή τοῦ Σωκράτους. Πλατωνικὸς μῦθος καὶ σωκρατικὴ μορφή εἶναι ἀχώριστα. Ὁ Σωκράτης μέσα ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ Πλάτωνος βγαίνει νέος καὶ ὁμορφος, δηλαδὴ φωτισμένος ἀπὸ τὴν εὐδαιμονίαμενη μορφή τὸν μῦθου.

Λόγος καὶ μῦθος μέσα στοὺς πλατωνικοὺς διαλόγους εἶναι, ὅπως εἶπαμε, ἀντίζυγοι. Ὅ,τι θέτει ὁ ἓνας τὸ ἀντιμάχεται ὁ ἄλλος, ἀφοῦ κατάγονται ἀπὸ ἀντιθετὲς δυνάμεις τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Μεταξὺ λόγου καὶ μῦθου ἰσχύει ὁ νόμος τῆς πλατωνικῆς εἰρωνείας. Ὁ λόγος εἰρωνεύεται τὸν μῦθο καὶ τοῦ λέγει: «Εἶσαι μία σειρὰ ἀπὸ εἰκόνες τῆς φαντασίας, εἶσαι ἓνα ψεῦδος ποὺ παρουσιάζεται ὡς ἀλήθεια καὶ οὐσία. Καὶ ἀρκεῖ νὰ θέσω εἰς κίνησιν τὰ πρῶτα μου ἐρωτήματα γιὰ νὰ διαλυθῇ».

Ὁ μῦθος ἐξ ἄλλου εἰρωνεύεται τὸ λόγο καὶ τοῦ λέγει: «Εἶσαι ἓνας αἰώνιος ὁδοιπὸρος ποὺ ποτὲ δὲν φθάνεις στὸ ποθούμενο. Δὲν ὀλοκληρώνεσαι ποτέ. Οἱ σειρὲς τῶν κρίσεών σου γιὰ τὰ πράγματα καὶ γιὰ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ζωῆς εἶναι ἀτέλειωτες. Ἐγὼ εἶμαι ἀπλὴ εἰκόνα τῆς φαντασίας, ἀλλὰ ἀναπαύω τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ὁποῖαν ἐσὺ μὲ τὴν ἀτέλειωτη σειρὰ τῶν κρίσεών σου καταπονεῖς. Ἐγὼ ἔχω ἀρχὴ καὶ τέλος. Εἶμαι ἓνα θέαμα ποὺ ξεκουράζει τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου».

Ὅμως λόγος καὶ μῦθος εἶναι καὶ ὁμόζυγοι, γιατί καὶ οἱ δύο ἐκφράζουν μαζί τὴ δυναμικότητα καὶ τὴν ἐντελέχεια τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς πλατωνικῆς ψυχῆς. Ἡ ψυχὴ ἐδῶ μέσα στὸ φιλοσόφημα τοῦ Πλάτωνος ἀνοίγει ὀργανικὰ μὲ τὸ λόγο ὁ ὁποῖος εἶναι ὅλο ρῶμη, σφρῖγος καὶ δρόσος. Ἡ ψυχὴ ἔπειτα μὲ τὸ λόγο φιλοτεχνεῖ ἀρχιτεκτονικῶς τὴν «Πολιτείαν», ὠριμάζει μὲ τὴν δικαιοσύνη, ἐσωτερικεύεται μὲ τὴν μελέτη περὶ θανάτου, ὁδεύει μὲ σύστημα πρὸς τὴν ιδέα καὶ θρέφεται ἀπὸ τὴν πανώρια θέα της.

Καὶ ὅμως μέσα στὸν ἀπίθανο αὐτὸν θησαυρὸ τοῦ λόγου ἡ ἴδια ψυχὴ, ἡ ψυχὴ τοῦ Πλάτωνος δὲν ἡσυχάζει, ἀλλὰ κλώθει τὸν πανέμορφο μῦθο γιὰ τὴν ιδέα, γιὰ τὸν Ἑρωτα, ποὺ εἶδαμε πρὶν, γιὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ μ' αὐτὸν τὸν μῦθο τελειώνει ὁ Πλάτων τὸ μεγάλο του ἔργο, τὴν «Πολιτείαν». Ἐπίσης κλώθει στὸν «Φαίδωνα» τὸν μῦθο γιὰ τὸν θάνατο, ἀφοῦ πρῶτος ὁ λόγος ἀνοιξε ὅλους τοὺς δρόμους. Τέλος στὸν «Τίμαιον» κλώθει τὸν μῦθο περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Ἀπὸ τὸν μονοσήμαντο λόγο ἔρχεται ὁ Πλάτων στὸν πολυσήμαντο μῦθο. Ὁ λόγος εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του καὶ τὴν καταβολὴ τοῦ ἓνας, καὶ ἐπάνω σ' αὐτὴν τὴν ἐνότητα τοῦ λόγου βασιζέται ὅ,τι ὀνομάζομε ἀλήθεια, ἐνῶ ὁ μῦθος εἶναι πολύμορφος. Μῦθοι γιὰ τὸ ἴδιο φιλοσοφικὸ πρόβλημα, γιὰ τὸν Ἑρωτα, γιὰ τὴν Ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ, γιὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου, γιὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀρετὴν τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ τὸν θάνατο, εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξουν πολλοί. Ἄλλη γλῶσσα μιλάει ὁ λόγος καὶ ἄλλη ὁ μῦθος. Τὸ φῶς τοῦ λόγου εἶναι ἄμεσο, ἡ ψυχὴ τὸ δέχεται χωρὶς πρόσθετη ἐρμηνεία. Τὸ φῶς ὅμως τοῦ μῦθου, παρ' ὅλην του τὴ φανταστικὴ λαμπρότητα, εἶναι ἔμμεσο καὶ χρειάζεται τὴν ἐρμηνείαν. Ὅταν ἡ ψυχὴ

μέ την διαλεκτική της, πού ζητεῖ τήν ἀλήθεια στήν καθαρή της μορφή, προχωρήσει βαθιά μέσα στόν κόσμο τῆς ιδέας καί ὁ λόγος ἀρχίζει πιά νά γίνεται στενή καί ἀδιάβατη ἀτραπός, τότε ἀφήνει ἐλεύθερο τὸ φανταστικό της νά πετάξῃ ἀντίπερα, ὅπου ὁ λόγος δὲν φθάνει, καί νά στήσῃ ἐκεῖ τὸν ἀργαλειὸ τὸν μύθου. Ὁ καινούργιος αὐτὸς τόπος καί κόσμος, ὅπου ὑφαίνεται ὁ μῦθος, εἶναι μακρινὸς κι ἔχει δικό του κλίμα μὲ θαυμαστὰ χρώματα. Ἀλλὰ καί ὁ καιρὸς, ὁ χρόνος εἶναι ἐδῶ ἀλλοιώτικος. Μοιάζει ὥσάν νά μὴν περνᾷ, σάν νά εἶναι στάσιμος. Ἐτσι μᾶς ἀποπλανεὺς ὁ μῦθος καί μᾶς ἀποφαίνεται πῶς μᾶς πάει κοντὰ στήν αἰωνιότητα. Τόπος καί χρόνος, πού μέσα στόν αἰσθητὸ κόσμο μᾶς ξεσκεπάζουν ὅλη τήν ἀλήθεια γιὰ τὸ πρόσκαιρο, εἶναι ἀντίθετα μέσα στόν μῦθο, μᾶς φαντάζουν πῶς κλείνουν μέσα τοὺς τὴ χαραυγὴ τῆς ἀθανασίας.

Ἐτσι ὁ διαλεκτικὸς Πλάτων γίνεται ταυτόχρονα καί μυθολογικός. Καὶ ὅπως ὁ δημιουργός, ὁ Θεὸς στόν διάλογο τὸν Πλάτωνος «Τίμαιος» ἔχει τὰ μάτια ριγμένα ἐπάνω στὰ αἰώνια πρότυπα, στὶς ιδέες, καί πλάθει τὸν κόσμο, ὅμοια καί ὁ Πλάτων, ὁ φιλόσοφος πού εἶναι καί ποιητής, ζωντανεὺς τὴν ὕλη τοῦ μύθου, τὴν ἐλευθερία, τὴ δικαιοσύνη, τὸν ἔρωτα, τὸν θάνατο κατὰ τὸ αἰώνιο παράδειγμα τῆς ζωῆς, τὴν ιδέα. Θεωρία καί ποίηση εἶναι τώρα δύο ξέχωρα ἔργα τῆς ψυχῆς· καὶ τὸ πρῶτο ἀπαιτεῖ κάματο, ἐνῶ τὸ δεύτερο θέλει καί τέχνη. Μὲ τὴν θεωρία, τὴν λογικὴ καί τὴν διαλεκτικὴ τακτοποιεῖται καί κυβερνιέται ἡ ψυχὴ, γιατί ὅλα αὐτὰ εἶναι λογισμὸς, μὲ τὴν ποίηση, μὲ τὸν μῦθο εὐτυχεῖ, γιατί ποίηση εἶναι μακαρισμένη μορφή πνεύματος πού ἀναπαύει τὴν ψυχὴ. Ἡ ψυχὴ λοιπὸν τοῦ πλατωνικοῦ φιλοσόφου εἶναι δίφορη, τὴν μία φορὰ φέρνει στὸ φῶς τὴν γνώση καί τὴν ἄλλη τὴν τέχνη, τὸν λογισμὸ καί τὴν φαντασία. Ὅμως καί ὁ λογισμὸς καί ἡ ποίηση φέρνουν τὴν ψυχὴ ἀπέναντι στὸ αἰώνιο. Καὶ εἶναι τοῦτο μοναδικὸ μέσα στὴ φιλοσοφία τῶν αἰώνων: ἡ ποίηση νά εἶναι μαζί μὲ τὴν Λογικὴ, ἡ ἀπτή καί ἄλογη μορφή νά εἶναι μαζί μὲ τὴν νοητὴ καί ἔλλογη, ὁ μῦθος νά εἶναι μαζί μὲ τὸν λόγο, ὁ χρόνος καί ὁ τόπος νά γίνονται ἓνα μὲ τὴν αἰωνιότητα!